

PM 2017:86 RI (Dnr 119-1609/2015)

Hållbarhetsrapport för Stockholms stad 2016

Rapport från stadsledningskontoret

Borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.
Hållbarhetsrapport för Stockholms stad 2016, bilaga till promemorian, godkänns.

Föredragande borgarrådet Karin Wanngård anför följande.

Ärendet

I detta ärende anmäls en hållbarhetsrapport för Stockholm stad. Syftet med rapporten är att bedöma om staden långsiktigt utvecklas mot en hållbar stad ur ett socialt, ekologiskt, ekonomiskt och demokratiskt perspektiv i enlighet med Vision 2040 – Ett Stockholm för alla.

Rapporten ska ses som ett komplement till årsredovisningen. Avgränsningen mot bland annat ILS, stadens integrerade system för ledning och uppföljning, är att hållbarhetsrapporten inte primärt mäter hur stadens verksamheter presterar för att målen ska nås, utan snarare effekterna för stockholmarna.

Många av de hållbarhetsmått som följs upp i rapporten visar på en positiv utveckling när staden studeras på en övergripande nivå, men skillnaden mellan stadsdelar och olika grupper är stora. Flera av måtten som valts inom området ett sammanhållet Stockholm visar på en oroande utveckling. Andelen ungdomar som inte är behöriga till gymnasiet fortsätter att ligga på samma nivå som den legat sedan millennieskiftet. Omkring 10-12 procent av varje årskull klarar inte grundskolan. Samtidigt blir det allt svårare att få ett arbete utan gymnasieexamen.

Inom området klimatsmart Stockholm visar de flesta måtten på en gynnsam utveckling. Trots en snabb befolkningstillväxt och stark ekonomisk tillväxt minskar utsläppen av klimatpåverkande utsläpp inom Stockholms stads geografiska gränser. En oroande tendens är att stockholmarnas bilresande ökade något det senaste året.

Konjunkturen är just nu gynnsam och det märks genom att den ekonomiska hållbarheten förstärks; andelen förvärvsarbetande växer, arbetslösheten sjunker och befolkningens utbildningsnivå höjs. Samtidigt ökar polariseringen på arbetsmarknaden där utrikesfödda och personer med kort utbildning i allt större utsträckning halkar efter.

Även uppföljningen inom demokratiskt hållbart Stockholm visar på en i huvudsak positiv utveckling på en övergripande stadsnivå, men skillnaderna mellan olika områden i staden är stora. Till exempel ökar valdeltagandet, men det finns stora skillnader mellan olika väljargrupper, där valdeltagandet är mycket lägre i resurssvaga stadsdelar.

Beredning

Ärendet har initierats av stadsledningskontoret.

Mina synpunkter

Stockholm ska vara en stad för alla. För att det ska vara möjligt krävs en politik som synliggör och minskar klyftor som stänger stockholmare ute. Ett sådant arbete bedriver Stockholms stad intensivt till följd av den nya visionen och målsättningen om ett hållbart Stockholm. Det är ett arbete som bedrivs dagligdags inom ramen för den ordinarie verksamheten och ILS-systemet. Men för att driva utvecklingen behöver också skillnaderna i Stockholm synliggöras genom särskilda redovisningar. Sociala hållbarhetskommisionen redovisar sådana med åtföljande åtgärder. Som ett komplement till årsredovisningen redovisas i detta ärende en hållbarhetsrapport för att följa upp arbetet för ett Stockholm för alla.

Rapporten visar i många fall de framsteg som gjorts i Stockholm men också i flera fall områden där fler insatser behöver genomföras för att minska klyftor och ge fler chansen att förverkliga sina livs drömmar och ambitioner. Rapporten grundas i allt väsentligt på offentlig statistik. I flera fall släpar statistiken efter i tid varför det kan vara svårt att se utvecklingen till följd av den förda politiken.

De positiva siffror som framgår av rapporten avseende sjunkande arbetslöshet till följd av ökad sysselsättning är grundläggande för att kunna möta klyftor även inom andra områden. Ökad sysselsättning är dock inte i sig nog för att minska klyftor. Att trångboddhet ökar, deltagande i föreningsaktiviteter sjunker och upplevda tryggheten är särskilt stora i utsatta områden är tydliga illustrationer på det. Vi ser också att skillnaderna i livsvillkor mellan utrikes och inrikes födda kvarstår och att fler kvinnor än män uppger att de känner sig otrygga i sitt bostadsområde. Detta kräver en aktiv politik på flera områden. Det är därför Stockholms stads arbete för hållbarhet är så viktigt. Att bygga fler bostäder tar tid men den ökning som nu sker är en viktig insats för att minska klyftorna. Att öka tryggheten kräver både förebyggande arbete och närvarande poliser – något som nu genomförs och som kommer behöva intensifieras ytterligare. Att ge fler chansen till en rik fritid kräver att avgifter till föreningar och kulturskola hålls låga – vilket åtgärder vidtagits för de senaste åren.

Avgörande är också att alla som behöver utbildning ges en bra chans till detta. Det är därför glädjande att klyftan mellan stadsdelar avseende eftergymnasialt utbildade minskar. Grundskolan och förskolan står inför stora utmaningar givet att verksamheterna kommande år kommer ha ett ansvar för många nyanlända som kommer sent in i utbildningssystemet. Även om det trendmässigt på kort sikt kan innebära sjunkande resultat får det inte hindra höga ambitioner.

Stadens ekologiska avtryck i form av utsläpp av växthusgaser minskar över tiden. Ska utvecklingen fortsätta krävs minskade utsläpp från transportsektorn. I en växande stad riskerar tillgången till natur och parker bli en fråga som skiljer olika stadsdelar åt. Rapporten visar att den upplevda tillgången skiljer mer åt mellan stadsdelarna än den faktiska. Däremot sammanfaller den upplevda skillnaden väl med klyftor som kan ses på andra områden. Det rena vattnet vid baden består men

utmaningen med övergödning och miljögifter finns parallellt kvar och utgör en viktig arbetsuppgift framöver.

Valdeltagandet skiljer kraftigt mellan olika stadsdelar och likaså gör den självs kattade hälsan och känslan av trygghet och tillit. Tillsammans utgör de en viktig utmaning för arbetet med att skapa ett demokratiskt hållbart Stockholm.

Rapporten utgör en viktig kunskapskälla och en grund för det fortsatta arbetet i Stockholm.

Jag föreslår att borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.

Hållbarhetsrapport för Stockholms stad 2016, bilaga till promemorian, godkänns.

Stockholm den 27 april 2017

KARIN WANNGÅRD

Bilaga

Hållbarhetsrapport för Stockholms stad 2016

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Särskilt uttalande gjordes av borgarråden Anna König Jerlmyr, Joakim Larsson och Cecilia Brinck (alla M) enligt följande.

Socialdemokraterna vann valet 2014 på löften om ett Stockholm för alla, där skillnader mellan olika delar av Stockholm skulle minska. När det nu återstår ett drygt år till nästa val kan vi se att det är ett vallöfte som Socialdemokraterna kommer att bryta. Det framgår av retoriken i föreliggande hållbarhetsrapport, trots att flera av siffrorna som presenteras inte är nyare än från år 2014.

En hållbarhetsrapport för 2016 som baseras på siffror från 2014 blir en osäker grund att stå på. För att förstå hur verkligheten ser ut får vi istället vända oss till årsredovisningen och löpande redovisningar till nämnderna. Vi kan då genast konstatera att majoritetens politik inte når de mål de säger sig arbeta mot.

Vi ställer oss frågande till hur meningsfullt det är att ta fram en hållbarhetsrapport för 2016 som nästan uteslutande stöder sig på siffror från 2014. Det ger inte mycket information om hur utvecklingen ser ut efter att Socialdemokraterna övertog makten i Stadshuset och ur ett hållbarhetsperspektiv som ska blicka framåt lämnar det en hel del övrigt att önska.

Att presentera en rapport som på flera nyckelområden inte redovisar siffror efter 2014 är anmärkningsvärt, då det inte ger en aktuell bild av den rådande situationen i staden. Då rapporten berör mycket kritiska frågor för stadens hållbarhet och utveckling är det önskvärt att aktuella siffror snarast tas fram så att situationen kan bedömas på ett relevant sätt.

Det går bra för Stockholm. Men det går inte bra för alla stockholmare. Högkonjunkturen gör att ekonomin går som tåget, men utvecklingen kommer inte alla till del. Bestående skillnader mellan människor och stadsdelar gör att Stockholms fulla potential inte tas tillvara.

Stockholm har en jobbklyfta. Risken för arbetslöshet är fyra gånger större för den som är utrikes född än för den som är född i Sverige. Alliansen har en politik för fler jobb och fler vägar från bidrag till jobb. Socialdemokraterna saknar trovärdiga svar och för i stora delar en politik som gör det mer lönsamt att inte arbeta.

Den gynnsamma konjunkturen gör att andelen förvärvsarbetande växer och att arbetslösheten sjunker. Samtidigt växer klyftorna på arbetsmarknaden och särskilt då för utrikesfödda och personer med kort utbildning halkar efter.

Stockholm är beroende av att den ekonomiska tillväxten är stark så att vi kan klara finansieringen av investeringar för en växande stad. Att förvärvsfrekvensen ökade något 2014

kan vi utläsa, men hur det ser ut därefter säger rapporten ingenting om. För 2016 kan vi dock se att andelen öppet arbetslösa minskat till 2,8 procent, vilket kan förklaras av den högkonjunktur som för tillfället råder. Rapporten lyfter dock att skillnaderna mellan inrikes och utrikes födda är mycket stor och att Sverige är det i land i Europa som har störst skillnader mellan inrikes och utrikes födda. Vad gäller förvärvsarbetande är skillnaden så stor som 20 procentenheter. Detta är mycket oroande.

Det är positivt att andelen nystartade företag ökade fram till 2014 och det hade varit önskvärt att få ta del av mer aktuella siffror. Möjligheten att kunna starta och driva företag är för många nyanlända en god väg till egen försörjning och vi anser att åtgärder för att hjälpa nyanlända att starta eget bör prioriteras. Särskilt med tanke på att tillgång till den traditionella arbetsmarknaden starkt hänger samman med utbildningsnivå, vilket är något som ofta släpar efter bland utrikes födda med kort vistelsetid i Sverige.

Vi ser därför allvarligt på att företagsklimatet i Stockholms stad försämrats under Socialdemokraternas styre av staden. 20 september 2016 presenterade Svenskt Näringsliv årets granskning av det lokala företagsklimatet. Siffrorna för Stockholmsregionen visar på fortsatt försämring, Stockholm har sjunkit från 48 till plats 96. En markant försämring sedan maktskiftet. Året innan dess rasade staden från plats 22 till plats 48 i samma ranking, efter bara ett år med den socialdemokratiskt ledda majoriteten. Det står i bjärt kontrast till Alliansens tid vid makten i, då staden gjorde en resa från plats 132 år 2006 till plats 22 år 2014, en förbättring på hela 110 placeringar.

Ett försämrat företagsklimat drabbar både jobb och tillväxt. Vi har upprepade gånger sedan maktskiftet 2014 sett att prioriteringarna ligger på att försvåra, inte underlätta, för nya företag att verka i Stockholm. Socialdemokraterna har med ideologisk nit kommunaliserat framstående välfärdsföretag, vilket sprider oro bland de som har goda idéer eller vill investera i Stockholm.

Det är företagen och i synnerhet småföretagen som skapar jobb och nya arbetstillfällen i Stockholm. Stockholm måste ha en ledning som har förmåga att inse företagandets avgörande betydelse för människors möjlighet att finna ett arbete och framgångsrikt integreras i Sverige och samtidigt är kapabel att säkerställa byggandet av nya bostäder, arbetsplatser och infrastruktur.

Stockholm har också växande sociala skillnader. Exakt hur stora dessa är 2017 går tyvärr inte att avgöra utifrån rapporten, då denna bara redogör för siffror fram till 2014. Andelen ekonomiskt utsatta barnfamiljer var då fortsatt hög på 11,4 procent, vilket motsvarar 15 800 barnhushåll. Däremot kan man utifrån socialförvaltningens kartläggning från januari 2017 konstatera att andelen barnfamiljer som lever under osäkra boendeförhållanden har ökat drastiskt från 2015 till 2017. Man borde kunna sluta sig till att de barnfamiljer som saknar ett stadigvarande boende inte heller torde ha en särskilt god ekonomisk bas.

Majoriteten har tidigare haft en nollvision, men när mer än halva mandatperioden har gått fortsätter hemlösheten bland barnfamiljer att öka. Idag lever, enligt ovan nämnda kartläggning, 718 barn i hemlöshet i Stockholm, vilket kan jämföras med 635 år 2015. Antal barnfamiljer som saknar stadigvarande boende har ökat med 41 familjer till 342 sedan 2015. Familjer med ensamstående kvinnor och utlandsfödda är överrepresenterade.

Hemlösheten bland barn borde alltså ha ökat sedan 2015, och kommer dessutom sannolikt att öka än mer på grund av flyktingströmmen. Detta är långt ifrån den nollvision som den socialdemokratiskt ledda majoriteten säger sig arbeta efter. Med dessa siffror i åtanke borde man kunna sluta sig till att den ekonomiska utsattheten bland barnfamiljer är ännu högre än vad rapporten ger sken av och dessutom kommer att växa.

Samma problem med inaktuella siffror kan vi se under rubriken Boende, där de senaste siffror som redovisas är från 2015. Det borde vara möjligt att ta fram mer aktuella siffror då vi nu skriver 2017 och detta är en brännande fråga. Om vi ändå utgår från de siffror som rapporten faktiskt erbjuder kan vi se att trångboddheten för barnfamiljer ökat mellan 2012 och 2015, då 32,1 procent av barnfamiljerna i Stockholms stad ansågs bo trångt. Den siffran kunde jämföras med 7,6 procent för riket i stort.

Det är glädjande att den höga byggtakten fortsätter. Med tanke på att vi lämnade över 122 000 bostäder i olika skeden hade allt annat varit minst sagt anmärkningsvärt. Det innebär också att samtliga bostäder som byggs fram till 2018 kommer att vara projekt som Alliansen initierade.

Den socialdemokratiskt ledda majoriteten verkar därutöver vara ovillig att bygga en modern och hållbar stad. Gång efter annan läggs förslag till bostäder i detaljplaner vars karaktär till stor del påminner om miljonprogrammets glesa struktur. Istället för slutna kvarter och hus som når ut i gatan och ger goda möjligheter till ett levande gatuliv föreslås punkthus och utspridda lameller. Med få undantag ser stadsbyggandet ut att vara av 1960-tals snitt, vilket innebär en utglesad stad med ökat bilberoende och punkthus-i-park. Stadskvaliteterna lyser tyvärr med sin frånvaro. Vi anser att Stockholm inte har råd med en gles bebyggelse i kollektivtrafiknära lägen eftersom vi måste bygga en tät och hållbar stad, med fler bostäder i attraktiva lägen. De beslut och de byggnader vi bygger idag ska gälla under väldigt många år. Då är det viktigt att vi gör rätt från början.

Den största utmaningen som staden står inför är dock den rådande flyktingsituationen som inte uppmärksammas särskilt i denna rapport. Ett hållbart mottagande med bostadsförsörjning och god etablering på arbetsmarknaden för de nyanlända kommer att ha stor påverkan på de hållbarhetsmått som redovisas i rapporten.

Stockholm har växande kunskapsklyftor. Trots ett positivt trendbrott i PISA så visar årsredovisningen för 2016 att skillnaderna mellan skolor och mellan pojkar och flickor ökar, även om man renser för att Stockholm har tagit emot många nyanlända pojkar. Endast 69,9 procent av pojkarna och 81,2 procent av flickorna i årskurs nio har uppnått målen i alla ämnen, trots satsningar på att skillnaderna ska minska. Resultatspridningen mellan skolor utifrån elevernas socioekonomiska förutsättningar är fortsatt stor och har förstärkts jämfört med tidigare, trots att det socioekonomiska tillägget idag står för en betydande del av utbildningsnämndens budget.

På samma sätt skiljer sig andelen barn inskrivna i förskolan mellan stadsdelarna, vilket är oroande eftersom förskolan har fått ett tydligare pedagogiskt uppdrag de senaste åren och är, som rapporten beskriver, viktig för barns långsiktiga lärande. Skolverkets mätning av andelen förskolepersonal var en kalldusch för Stockholm – andelen utbildade förskollärare bland personalen är bara 27 procent, jämfört med 39 procent i hela riket. Antalet anställda förskollärare och anställda per barn ska vara det centrala, men på dessa utmaningar har den socialdemokratiskt ledda majoriteten inga svar.

Majoriteten har hög svansföring när det gäller både förskola och skola och på område efter område ställs höga och vackra målsättningar upp, men motsvaras inte av medel i en omfattning för att klara målsättningarna. Alliansen har en politik för att vända utvecklingen: prioritering av skolans kunskapsuppdrag och lärarrollen, utbyggd förstelärareform särskilt i ytterstaden, fokus på ökad undervisningstid och etablering av filialer till attraktiva skolor – både kommunala och fristående – i utsatta stadsdelar. Socialdemokraternas svar är lottningskvotering och vinstförbud.

Stockholm har en trygghetsklyfta. Trygghet är en fråga om vilket kön man har och var man bor. Två av tre kvinnor i ytterstaden upplever otrygghet i sin egen stadsdel. Alliansen har en politik för fler poliser i yttre tjänst, lokala ordningsvakter och kameraövervakning på otrygga platser. Socialdemokraternas svar är demokratiprojekt och hänvisningar till staten.

Hållbarhetsrapporten visar sammanfattningsvis på ett flertal väsentliga parametrar där det krävs en aktiv politik för att vända utvecklingen. Problemet är inte bristande insikt om utvecklingen, utan att Socialdemokraterna saknar en politik som kan lösa problemen. Det blir allt tydligare ju längre mandatperioden fortskrider. Ska Stockholm kunna ta itu med jobbklyftan, kunskapsklyftan och trygghetsklyftan krävs ett Alliansstyre i Stadshuset.

Kommunstyrelsen

Särskilt uttalande gjordes av Anna König Jerlmyr, Joakim Larsson, Cecilia Brinck, Dennis Wedin och Jonas Nilsson (alla M) och Lotta Edholm (L) med hänvisning till Moderaternas särskilda uttalande i borgarrådsberedningen.

Ersättaryttrande gjordes av Karin Ernlund (C) med hänvisning till Moderaternas särskilda uttalande i borgarrådsberedningen.

Ersättaryttrande gjordes av Erik Slottnér (KD) enligt följande.

”Hållbarhetsrapport för Stockholms stad” radar upp en massa självklarheter som redan är kända. Fakta och siffror är dessutom på flera ställen föråldrade. Rapporten bygger på tesen att det är geografisk placering som skapar klyftor snarare än personliga drivkrafter och kunskapskapital. Den bygger med andra ord på ett kollektivistiskt tänkande snarare än ett personalistiskt. Ideologin som präglar dokumentet är att det är viktigare att utplåna skillnader än att förbättra resultat och öka välståndet. Med ett sådant perspektiv är det ett lika stort problem att det går bättre för vissa personer och verksamheter som att det går sämre för andra.

Utifrån vår horisont är det omöjligt att köpa en sådan verklighetsbeskrivning varför vi ifrågasätter hela rapportens existens. Vi anser inte heller att det finns något i rapporten som inte skulle kunna ingå i den ordinarie årsredovisningen. Klimatpåverkande utsläpp, valdeltagande eller andelen gymnasiebehöriga finns statistik på och kan redovisas i respektive nämnds verksamhetsberättelse.

De så kallade slutsatserna och rekommendationerna som finns efter varje avsnitt är helt kraftlösa och fulla med floskler. Exempelvis konstateras att närheten till service är bättre i den centrala delen av staden och att förtidspensionerade har en sämre självuppskattad hälsa. Ingen ”rocket science” direkt.

Det går även att ifrågasätta vissa slutsatser i rapporten. Exempelvis att närheten till en livsmedelsbutik är ett viktigt mått för den demokratiska jämlikheten. Med det resonemanget skulle svensk glesbygd vara helt dränerad på demokrati. Man kan starkt ifrågasätta att det är väl prioriterad tid för kommunens tjänstemän att sitta ned och räkna ut antal meter till närmsta livsmedelsbutik. För nästan alla finns närmsta livsmedelsbutik noll meter från hemmet genom en applikation på en smart phone men några sådana resonemang bemödar sig inte rapporten att föra.

Social hållbarhet handlar om att stärka enskildas drivkrafter och kunskapskapital. Det handlar om att stärka goda värderingar och skapa en känsla av delaktighet och engagemang för medmänniskor och närsamhälle. Genom att stärka enskilda människor når vi ökat välstånd och en större sammanhållning och samhällsgemenskap. Det kan aldrig vara ett problem att välstånd och resultat ökar, problemet är alltid det motsatta. Kristdemokraterna är fast beslutamma att bekämpa fattigdom och utanförskap – inte välstånd och framgång.

Ärendet

I samband med framtagandet av Vision 2040 – Ett Stockholm för alla har kommunstyrelsen getts i uppdrag att utarbeta förslag till hållbarhetsmått för att följa genomförandet av visionen. Visionen är i likhet med budgeten, indelad i fyra huvudteman med samma utgångspunkter som kommunfullmäktiges inriktningsmål:

- Ett Stockholm som håller samman
- Ett klimatsmart Stockholm
- Ett ekonomiskt hållbart Stockholm
- Ett demokratiskt hållbart Stockholm

Därför har ett förslag på hållbarhetsrapport tagits fram som innehåller ett antal uppföljningsmått per hållbarhetsområde. Dessa hållbarhetsmått har valts ut för att på en övergripande nivå följa om utvecklingen i Stockholms stad går åt rätt håll avseende alla fyra dimensioner av hållbarhet.

I detta ärende anmäls en hållbarhetsrapport för Stockholms stad. Syftet med rapporten är att bedöma om utvecklingen i Stockholms stad går i visionens riktning ur ett socialt, ekologiskt, ekonomiskt och demokratiskt perspektiv. Ett fåtal uppföljningsmått per hållbarhetsområde har valts ut för att på en övergripande nivå följa om utvecklingen i Stockholms stad går åt rätt håll avseende alla fyra dimensioner av hållbarhet. Antalet mått har begränsats för att skapa en översiktlig och lättillgänglig rapport.

Avsikten är att följa staden som helhet, men också att studera om skillnaderna mellan stockholmarna ökar eller minskar. För att synliggöra eventuella strukturella skillnader mellan olika grupper i befolkningen följs måtten även upp utifrån kön och svensk respektive utländsk bakgrund, skillnader mellan olika delar av staden analyseras också.

Ett viktigt syfte för rapporten är att förutom att ge en nulägesbild också visa på utvecklingen eller förändringen avseende de valda hållbarhetsmåtten. Förändringen i en eller annan riktning, eller avsaknaden av förändring, är en viktig utgångspunkt för vidare prioriteringar. Hållbarhetsrapporten ska ses som ett komplement till årsredovisningen och fokus är uppföljningsmått på samhällsnivå snarare än på verksamhetsnivå. Avgränsningen mot bland annat ILS, stadens integrerade system för ledning och uppföljning, är därmed att hållbarhetsrapporten inte primärt mäter hur stadens verksamheter presterar för att målen ska nås, utan snarare effekterna för stockholmarna.

Beredning

Ärendet har initierats av stadsledningskontoret.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 28 mars 2017 har i huvudsak följande lydelse.

Denna hållbarhetsrapport har tagits fram för att följa om Stockholm långsiktigt utvecklas mot en hållbar stad i enlighet med Vision 2040 – Ett Stockholm för alla. Hållbarhetsmåtten har valts ut i samråd mellan olika avdelningar inom stadsledningskontoret för att hitta mått som är

centrala för visionen och viktiga för stockholmarna. Antalet mått har medvetet begränsats för att skapa en översiktlig och lättillgänglig rapport. Detta är Stockholms stads första hållbarhetsrapport och kontoret avser att fortsätta utveckla arbetet med att följa om utvecklingen i Stockholms stad går i visionens riktning ur ett socialt, ekologiskt, ekonomiskt och demokratiskt perspektiv.

Sammanfattningsvis föreslår stadsledningskontoret att kommunstyrelsen godkänner anmälan av denna hållbarhetsrapport.